

hõlpsalt teerada leida. Nõnda oleme mitrukord imeks pannes leidnud, et mõned targemad ses arvamises meie talurahwaga ühte lähawad, kui ei peaks pikem kooli aeg kui praegune: Mardipääwast Paaštu Maarja-pääwani kogunist wõimalik olema. Kes teiste mõtlewad, need ei pea meie taluraha elu ja majapidamist tundma! Wõib olla, et meie effime, kui enese tundmaõpimist mööda nende arwamisega kokku ei sünni. Waatame siin lugu natuke sügawamalt ja laseme numbrid rääkida. Meie laste koolitamise aeg wältab harilikult kaks, aruforral kolm talwe, ehk selgemalt üteldes: igal talwel neli kuud, mis kaks aastase kooliaea peale kahesja, kolme aastase kooliaea peale kaksteistkümmet kuud wälja teeb. Siin ei tohita tähelepanemata jätta, et nimetatud kooli aegade wahel esimesel arwamisel kuusteistkümmet, teisel kakskümmendneli kuud unustamise aega tulewad, mis ühtearwatud kahewõrra enam teeb kui kooli aeg. Waatame seal kõrwas linnades lugu, kus lapsed neli, wiis ja rohkem aastat ühtepuhku koolis käiwad, ilma et neist suuremat saab kui hantwärgid, kaupmehed ehk muud nende sarnatsed, siis tahab küste mõte peale kippuda, kui ei peaks maailmas kuskil nii agara peaga lapsi leitama, kui meie maal Eesti sugu sees, kes wähem kui kolmweerand ehk kõige pikemalt ühe aasta sees kõik seda õpiwad, mis Saksa rahwa lastel neli kuni wiis aastat aega kulutab. — Wistist üks ime! kui lugu nõnda oleks, kuida ta pealt näitab. Sügawamalt sisse minnes, leiame asjad hoopis teiste. Meie koolis käinud lapsed oskawad enamist kõik lugeda, mõned natuke kirjutada ja peale selle weel

numbid kokku arwata; need õpetud tarkused olid neile enamist kõik masina wiisi osaks saanud. Kas lapsed mõistawad ja teadwad, mis nemad loewad? selle järel ei minda palju küsima. Suurem osa koolmeistrid lepiwad sellega, kui lapsed sorinal loewad, mõne laulusalmi, piibli wärssi ja katekismuse wiis peatüki, lühikeste seletamisega pähä õpiwad. Kas neist õpimistest lastele midagi liha ja were sisse lähäb, ehk nende mõistusele nõnda selgeks saab, et koolist toodud warandus kõigil eluaeal neile kadumata jääb: Selle järel nõutakse wäga arwast. — — Mõni lauluräästas puuris õpiw aega mööda, kui temale sagedaste üht lauluwiisi ette wilištatakse, niisamuti tagajärel wilištama, seda teeb tema mõtlemata ja teadmata, nõnda kui meie lapsed oma pähä õpitud peatükid, salmid ja wärssid. — Linnul ja lastel puudub arusamine. —

Iga õpetus, mis elus jäädawat wilja meile peab kandma, tuleb sellega alustada, et lapsed maast mada-
rast mõtlema õpiwad ja mõistwad, mis nemad loewad, ehk koolmeistri suust kuulewad; muidu jääb suurem osa kooli õpetust raisku läinud seemne sarnatseks, selle kudu kudu mullapõrmus kasvama ei lähä. Looja poolt on iga inimese loomale meelemõistust antud, ühele rohkem, teisele vähem, mis seda mööda kasvab, kuida teda noorel põlwel hakkati harima. Mõnekorra wõib ühest loomuse poolt vähema waimu annetega sündinud lapsest aegse ja mõistliku äratamise läbi enam saada, kui teisest rohkema annetega õnnistatud loomast, selle waim magama uinutati. Ühe osawa koolmeistri kõige suurem kunst on, laste mõistust aegsaste äratada ja